

Vedānta (bhedābheda)

Saha nāv avatu

Om saha nāv avatu
saha nau bhunaktu
saha vīryaṃ karavāvahai
tejasvi nāv adhītam astu
mā vidviṣ āvahai |
Om śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ

Tesaugo mudu Jis,
Tebus mudviem patenkintas!
Dirbkiva iš peties,
Tegu nušvinta mudviem pažinimas!
Ir tenebus tarp mudviejų nesantaikos.
Aum, ramybė, ramybė, ramybė!

1) Etimologija: *bhedābheda* vedānta – skirtybės ir neskirtybės vedānta.

2) Pagrindinės *bhedābhedos* vedāntos atšakos:

a) Bhāskaros (IX a.) **b)** dvaitādvaita (dvejybės nedvejybė – Nimbārka, XIII a.); **c)** śuddhādvaita (grynoji nedvejybė – Vallabha, 1479-1531); **d)** acintyabhedābheda (nesuvokiama skirtybė ir neskirtybė – Caitanya Mahāprabhu, 1486-1534).

Bhāskaros vedānta

Bhāskara (VIII-IX a.) – vienas pirmųjų *bhedābhedos* vedāntos skelbėjų.

Žinome, kad jis gyveno kelis dešimtmečius po Śaṅkaros (700-750), išliko jo komentaras „Brahma sūtrai“ bei atskiros dalys iš komentaro „Bhagavadgītai“.

Bhāskara pradeda komentarą tvirtindamas, kad reikia naujo mokymo paaiškinimo (*śāstra vyākhyeyam*), kadangi iki tol komentuojant buvo atskleistos tik savos intencijos (*svābhiprāya*), o sūtros intencijos iškreiptos (*sūtrābhiprāyasamvṛtyā*).

1) Pasak Bhāskaros, brahmanas yra dviejų pavidalų (BS 1.4.24): priežasties (*kāraṇarūpa*) ir pasekmės (*kāryarūpa*). Brahmanas priežasties pavidale yra besąlygiškas (*paramārthika*), abstraktus (*amūrta*), pastovus (*nitya*), begalinis (*ananta*) ir t. t., o pasekmės būvyje – sąlygotas, konkretus, kintantis, ribotas (*ādyantavān*). Ten kur nurodoma į neskirtybę, kalbama apie brahmaną kaip priežastį, o kur kaip skirtybę, apie brahmaną kaip pasekmę.

2) Brahmanas skirtingais savo pavidalais veikia kaip: voras ir voratinklis, vandenynas ir bangos, ugnis ir kibirkštys, medis ir daug šakų. Pirmas (pvz., voras) narys visada yra priežastis, o antrasis (pvz., voratinklis) riba (*upādhi*) ir atsitiktinis (*āgantuka*).

3) Bhāskara kaltina Śaṅkarą budizmu, kadangi jis iškraipęs *māyos* sąvoka, nes *māya* yra save kurianti brahmano raiška (*ātmakṛteḥ pariṇāmāt*).

4) Bhāskara vienas pirmųjų įvedė žaismo (*līlā*) terminą, kuriuo apibūdina brahmano veikimą.

5) Išsilaisvinimą Bhāskara apibrėžė kaip žinojimo ir veikimo sąjungą (*jñānakarmasamuccaya*). Bhāskara neatmetė ritualo svarbos, ir pasisakė už būtinų ritualų vykdymą.

Kṛ ṣ ṇ a ir „Bhāgavata purāṇ os“ reikšmė

- 1) Jeigu Bhāskara gyvena ir kuria iki „bhakti posūkio“, tai po jo žinomi mąstytojai jau remiasi gerokai platesniu šaltinių rinkiniu (ne tik *prasthānatrayī*) bei su brahmanu pradeda tapatinti purāṇ ose ir āgamose minimus Dievus.
- 2) Bhedābhedoje ypatingą reikšmę įgija Kṛ ṣ ṇ os svarba, jis laikomas viena iš pagrindinių brahmano raiškų.
- 3) Kaip Dievas, Kṛ ṣ ṇ a ankstyviausiai minimas „Mahābhāratoje“ bei ypatingai jos dalyje „Bhagavadgītoje“.
- 4) Dvaitādvaitoje (XIII a.), śuddhādvaitoje (XVI a.) bei **ypatingai acintyabhedābhedoje** (XVI a.) autoritetingiausiai iš visų vedāntos šaltinių tampa „Bhāgavata purāṇ a“ bei joje aprašytas Kṛ ṣ ṇ os veikimas.

Bhāgavata purāṇ a

„Bhāgavata purāṇ a“ sukurta apie VIII-X a. Ji susideda iš dvylikos knygų (*skandha*) ir apie 16-18 tūkstančių dvielių (*śloka*). Svarbiausia iš knygų yra dešimtoji, kurią sudaro apie 4 tūkstančius dvielių. **Dešimtoji knyga skirta Kṛ ṣ ṇ ai** Tai pati garsiausia „Bhāgavatos“ ir apskritai visų purāṇ iškų tekstų dalis.

„Bhāgavata purāṇ os“ reikšmę liudija net 81 iki šiol išlikę sanskritu parašyti komentarai, kai kitų purāṇ ū komentarų arba visai nėra arba išlikę vienas arba du. „Bhāgavata purāṇ a“ išversta praktiškai į visas Indijos (vien bengalų kalba yra apie 40 vertimų) ir daugelį kitų pasaulio kalbų.

„Bhāgavata purāṇ a“ save apsibrėžia kaip galutinį mokymą, Vedų esmę, prinokusį vaisių (*galitam phalam*).

Kṛ ṣ ṇ a purāṇ oje apibūdinamas kaip *Bhagavān svayam* (Patsai Viešpats), paminint, kad kitos raiškos yra tik jo dalys-trupiniai (*aṃśa-kalā*). Kṛ ṣ ṇ a taip pat nuolat tapatinamas su brahmanu.

Dešimtojoje knygoje apibūdinami įvairūs Kṛṣṇos veikimo siužetai: 1) stebuklingas gimimas, 2) **vaikystės linksmybės bei Kṛṣṇos-jaunuolio žaidimai(*līlā*) su piemenaitėmis (*gopī*)** 3) kova su demonais (*asura*).

Jeigu Mahābhāratoje Kṛṣṇa pasirodo kaip mokytojas-karys ir gudrus diplomatas, tai „Bhāgavata purāṇos“ didžiausia naujovė – **Dievas Kṛṣṇa pasirodo kaip žaismo(*valīlā*) ir meilės Dievas suderinantis vyriškas ir moteriškas savybes.**

Pasak purāṇos (10.47.58), sugebėti dalyvauti Kṛṣṇos*līloje*, yra didžiausias žmogaus tobulumas.

Kṛṣṇa sugeba bendrauti su žmonėmis kaip vaikas, draugas ar mylimasis dėka savo *yogamāyos*, kuri neleidžia pasirodyti tikrajam Kṛṣṇos pavidalui, kuris atstumtų ar išgąsdintų.

Dievo raiškai nėra jokių apribojimų, jis gali pasirodytų bet kokiais pavidalais – kertinė *bhedābhedos* filosofijos tezių.

Dvaitādvaita (Nimbārka)

Iki XX a. pradžios, apie Nimbārkos doktriną ir atskirą bendruomenę gyvuojančią iki šių laikų (*sanatkumāra sampradāya*) buvo žinoma labai mažai.

Nimbārakai (XIII a.) priskiriamas neilgas „Brahmos sūtros“ komentaras – „Vedānta-pārijata-saurabha“ bei trumpos kūrinėlis „Daśaśloki“.

Nimbārka skiria 1) *īśvara*, 2) *cit* bei 3) *acit*, pabrėždamas naują jų tarpusavio santykį: *cit* ir *acit* yra skirtingi nuo *īśvaros*, kadangi jie turi atskirą buvimą, priklausanti (paratantra-sattabhāva) nuo Dievo, o neskirtingi, kadangi jie negali egzistuoti nepriklausomai nuo jo. Nimbārka gausiai cituoja upanišadas ir parodo, kad negalima spręsti vienareikšmiškai nei apie skirtybę, nei apie neskirtybę.

Acintyabhedābheda

Acintyabhedābhedos įkvėpėju-pradininku laikomas **Caitanya** (1486-1533). Gimęs dabartiniame Navadvipos mieste Bengalijoje, tėvai jam davė vardą Viśvambhara (motina jį dar vadino Nīmāy). Tuo metu Navadvipos miestas buvo vienas garsiausių navyanyāyos logikos centrų, kuriame dirbo daugybė garsių mokytojų. Viśvambhara buvo labai gabus retorikoje ir logikoje. Viskas pasikeitė, kai 1508 jis nuvyko į Gāyos miestą atlikti *śrāddhos* ritualo pagerbti savo mirusį tėvą. Ten jis patyrė nušvitimą ir tapo guru Išvara Puri mokiniu. Netrukus grįžus į Navadvipą jis pradėjo skelbti apie Kṛ ṣ ṇ a viešai giedodamas giesmes (*kīrtanus*) bei populiarindamas *mahāmantrą*. 1510 m. jis priėmė asketo įžadus bei gavo Kṛ ṣ ṇ a Caitanyos vardą. Jo mokiniai ir aplinkiniai netrukus Caitanyą paskelbė pačiu Kṛ ṣ ṇ os avatāru. Caitanya daug keliavo, tačiau paskutinius savo 20 metų jis praleido Purio mieste Orisoje, kur tuo metu buvo bene didžiausia Viṣ ṇ aus šventykla (*Jagannātha*). Caitanya per visą gyvenimą parašė tik 8 posmus (*Śikṣāṣṭakam*), tačiau jo mokymą išplėtojo 6 mokiniai (*gosvāmī*), kuriems jis įsakė įsikurti Vṛ ndāvane ir atkurti Kṛ ṣ ṇ os garbinimą.

Šeši pagrindiniai Caitanyos mokiniai (*gosvāmī*):

Broliai **1) Rūpa** (1489-1564) ir **2) Sanātana**; **3)** jų sunėnas **Jīva** (1513-1598); **4)** Raghunātha Bhaṭṭa **5)** Raghunātha Dāsa; **6)** Gopala Bhaṭṭa.

Jīva Gosvāmio teologija

Pagrindinis Jīvos veikalas yra „Ṣaḍ sandarbha“ – šeši traktatai apie brahmaṇa-Kṛ ṣ ṇ a ir pasaulį (*jagat*).

Jie vadinasi: 1) Tattva-sandarbhā; 2) Bhagavat-sandarbhā; 3) Paramātmā-sandarbhā; 4) Kṛ ṣ ṇ a-sandarbhā; 5) Bhakti-sandarbhā; 6) Prīti-sandarbhā.

Kiekvienas iš šių traktatų kalba apie skirtingus tikrovės aspektus.

1) „Tattva-sandarbhāje“ Jīva pabrėžia, kad tikrasis „**Brahma sūtros**“ komentaras yra „Bhāgavata purāṇ a“, dėl to jis apsiima išdėstyti „Bhāgavata purāṇ a“, o ne „**Brahma sūtra**“.

2) Dievas yra vienintelis Kṛ ṣ ṇ a, tačiau jis reiškiasi skirtingomis savo galiomis (*akti*).

3) Tos galios – Brahma, Paramātmā bei Bhagavān.

a) **Brahma** – tai abstrakti nedvejybė Dievo raiška apie kurią kalbėjo Śaṅkara; b) **Paramātmā** – tai imanentiškas pasauliui Dievas, sudarantis medžiagą ir savastis; c) **Bhagavān** – tai asmeninė Dievo raiška, kurią galima mylėti bei sueiti su juo į betarpišką santykį.

4) Jīva taip pat padaro kitas tris perskyras: *sambandha* (ryšiai) *abhidheya* (tai kas išreikština), bei *prayojana* (tikslas).

5) Kṛ ṣ ṇ a reiškiasi trimis būdais: vidine galia (*antaraṅga-śakti*); išorine galia (*bahiraṅga-śakti*) bei pakraštine galia (*tatastha-śakti*). Pakraštinė galia – tai gyvų būtybių raiška.

6) Vienintelė tikra savasties išraiška (*abhidheya*) yra *bhakti*, visiškas atsidavimas Dievo malonei. Bhakti turi apimti visas jusles ir mąstymą, kurio tikslas turėtų būti tik Kṛ ṣ ṇ a.

7) Bhakti tikslas yra – meilė (*prīti-premā*), aukščiausias sielų tikslas.

8) Meilė (*prīti*) nėra pasitenkimas, tačiau Kṛṣṇos ilgėjimasis-maloninimas, nes tik vienintelis Kṛṣṇ gali teikti patenkinimą-palaimą.

9) Remdamasis Rūpa Gosvamiu, Jīva išskiria penkis meilės etapus:

a) ramybės (*śanta*), b) tarnystės (*dāsyā*), c) draugystės (*sakhya*), d) globos-rūpesčio (*vātsalya*) bei e) saldžiąją (*mādhurya*).

Aukščiausia *bhakti* raiška yra kilti meilės lygmenimis. Santykis tarp mylinčiojo ir Kṛṣṇos apibūdinamas terminais *āśraya-viṣaya* (priėmėjas-objektas)

10) Iškilus ginčams su kitomis mokyklomis, apie 1718 m. Baladeva Vidyabhūṣaṇa parašo Acintyabhedābhedos mokyklos komentarą „Brahma sūtrai“ – „Govinda Bhāshya“.

Śuddhādvaita

Śuddhādvaitos įkūrėju laikomas Vallabha (1479-1531). Gimęs telugų brāhmaṇų šeimoje, jį nuo ankstyvos mirties išgelbėjo Kṛṣṇa. Buvo labai gabus, greitai susilaukė daug mokinių.

Pagrindiniai Vallabhos veikalai: „Anubhāṣya“, „Subodhinī“, „Ṣoḍaś Granth“.

1) Pasak Vallabhos, visa tikrovė savo esmėje yra Kṛṣṇa, kuri esanti nedvilypė (*advaita*) ir gryna (*śuddha*). Tačiau Kṛṣṇa pasireiškia trimis skirtingais spektrais, veikdamas kaip *māyā*: **sat** (būtis), **cit** (sąmonė), **ānanda** (palaima). Būties lygmenyje Kṛṣṇa yra medžiaga (*prakṛti*), sąmonės lygmenyje Kṛṣṇa yra sielos (*jīva*), o palaimos lygmenyje Kṛṣṇa atsiskleidžia savo pilnumoje.

2) Kiekvienas objektas gali būti sielai (*jīva*) pažįstamas šiais trimis skirtingais lygmenimis. Pvz., Vallabha duoda pavyzdį, kad *sat* lygmenyje Gaṅgos upė gali atrodyti kaip vandens srautas, *cit* lygmenyje kaip švarinanti ir skaidrinanti gyvybė, o *ānanda* lygmenyje kaip Deivė.

3) *Braj* regionas *sat* lygmenyje gali atrodyti kaip žemės gabalas-kraštovaizdis, *cit* pakopoje kaip pilgrimystės vieta, o *ānanda* lygmenyje kaip Kṛ ṣ ṇ os rojus – Goloka.

4) Trys skirtingos Kṛ ṣ ṇ os raiškos atsiranda dėl būtinų *sat*, *cit* ir *ānanda* savybių: paskira siela egzistuoja kaip *cit* raiška.

5) Kṛ ṣ ṇ a nėra pilnai savęs pažinęs, kadangi daugelis sielų to nežino, reikalingos atskiros sielos, kurioms jis teikia malonę (*anugraha*), kad jos susiprastų esančios pats Kṛ ṣ ṇ a.

6) Vallabhos sampradāya ypatingai išsiskiria Kṛ ṣ ṇ os vaiko pavidalo garbinimu, kuri jį vadina Śrīṇ athji. Śrīṇ athji dažniausiai garbinamas šventyklose kaip atvaizdas (garsiausias Nathdwaroje, Rajasthane).